

GUSTAF AF GEIJERSTAM

BOKEN OM LILLE-BROR:
ETT ÄKTENSKAPS ROMAN

Gustaf Geijerstam
Boken om lille-bror:
Ett äktenskaps roman

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=24937117

Boken om lille-bror: Ett äktenskaps roman:

Содержание

INLEDNING	5
FÖRSTA DELEN	10
I	10
II	17
III	20
IV	23
V	25
VI	27
VII	31
VIII	34
IX	39
X	51
Конец ознакомительного фрагмента.	54

Gustaf af Geijerstam

Boken om lille-bror:

Ett äktenskaps roman

När som jag tyst och död är vorden,
drag ej den vita skruden av.
Jag ilar från den sköna jorden
att finna ro i djupan grav.

Där vilar jag en stund allena;
så öppnas blicken ung och klar.
Jag lämnar dräkten kvar, den rena,
och kransen, jag kring pannan bar.

De himmelska gestalter fråga
ej efter jordiskt stånd och kön.
Se, kroppen som en klartänd låga
står fläckfri och förklarar skön.

Väl slapp jag nödens kval att lida,
men smärtan kändes nog så tung.
Av hjärtekval jag åldrats tida;
gör mig ånyo evigt ung!

INLEDNING

Det var en gång en författare, vilken levde lycklig med sin hustru och sina tre barn. Han var så lycklig, att han själv icke förstod det, och under allt detta skrev han många böcker om människors olyckor.

Emellertid var det icke i kärleken, som hans högsta lycka låg; ej heller bestod den i fadersglädjen, vilken han tog som en så naivt naturlig sak, som skulle föräldrar aldrig kunna ha annat än glädje av sina barn; ej heller låg den däri, att den sällsynta fågel, som kallas obruten ungdom, även efter många års äktenskap satt i orubbat bo i hans hem. Hans högsta lycka bestod däri att han aldrig mött eller lärt känna något ont, vilket han ej trodde sig äga kraft och hälsa att avvärja. De olyckor, vilka hotat att dyka upp, hade som övergående skyar försvunnit från horisonten och lämnat hans himmel ännu mera ren och fri. Åtminstone trodde han så, och denna tro var den verklighet, i vilken han levde. Fattigdomen, mot vilken han fört en oavbruten kamp, hade han dock städse förmått hålla på avstånd. Det var blott en fiende, med vilken han aldrig mätt sina krafter, och denne fiende hette döden. Det var kanske denne mans icke minsta lycka, att han länge aldrig på allvar fruktat, att döden kunde drabba honom själv eller dem, som stodo honom närmast.

I denna känsla av tillvarons fullhet skrev samme författare en gång en sommarljus bok, vilken handlade om hans egna två stora

gossar, deras lekar och nöjen, äventyr och missöden. Boken blev en munter lek för honom själv, och när jag nu tänker tillbaka på denna tid, tycker jag mig knappt kunna fatta, att denne man, om vilken jag här talar, en gång var jag själv.

När boken var tryckt och häftad och allting var klappat och klart, för att denna berättelse skulle gå ut i den stora vida världen, då tog författaren med sig hem några exemplar av den i hemmet efterlängtrade boken. Han skrev Olofs namn på en bok och Svantes på en annan och överlämnade högtidligen var sitt exemplar åt de förevigade sönerna.

Olof tog emot sin bok och Svante tog sin. Olof som är en praktisk natur och icke ligger åt det bokliga hållet, påstås vid detta tillfälle för första gången av egen drift satt sig att läsa i en bok. Jag tror nästan, att han läste tre hela kapitel. Svante åter läste hela boken i ett kör från början till slut. Därefter tog han ut vissa kapitel, vilka han särskilt tyckte om, och läste dem högt för vem som ville höra på. Det var med ett ord stort jubel i hela huset.

Vid detta tillfälle sprang emellertid ännu en liten pys omkring i rummen. Det var Olofs och Svantes lille bror, och han hade långt, lockigt och ljusgult hår och de största blåa ögon, som någon liten gosse kunnat ha. Han hette Sven och han var bara två år gammal. Tala kunde han icke helt och hållet. Men förstå kunde han.

När nu Svante läste högt för honom, frågade mamma:

»Vem tror du det handlar om?» Och då Sven icke visste, vad han skulle säga, så fortfor mamma:

»Jo, det handlar om de stora bröderna. Förstår inte Nenne

det?»

Sven kallades nämligen i vardagslag för Nenne. Och det hade han själv hittat på, därför att han inte kunde säga s.

»Ja, men brorarne heter inte som det står i boken», försökte Nenne.

»Vad du är dum!» sade Olof, »det har han kallat oss för.»

Då förstod Sven, och med ögonen lysande av otålighet frågade han:

»Står där ingenting om Nenne?»

Pappa hade emellertid kommit ut, och han lyfte kelgrisen ända upp i taket, satte ned honom igen och sade:

»Vad skulle det stå om en parvel, som är så liten, att han ingenting gjort?»

Men Sven gav sig inte. Han använde sina stora blå ögon, det bästa han kunde, han delade ut kyssar med sin lilla röda mun, han stred med alla vapen, som stodo honom till buds. Han *ville* ha en bok för sin egen del.

»Ja, men Nenne kan ju inte läsa.»

Detta skäl gjorde inte det ringaste intryck på Nenne. Han sprang ut och in i rummen och var rosenröd av iver i hela sitt lilla levande ansikte. Olof hade fått en bok och Svante hade fått en bok. Varför skulle Sven ensam bli utan?

Och det hjälpte inte. Författaren hade inte något nytt exemplar till hands. Därför släppte mamma till sitt, och sedan hennes namn ordentligt blivit uttraderat, skrev pappa högtidligt utanpå boken:

Till lille Nenne
från Pappa.

Och först då blev Sven nöjd.

Det vill säga det såg ut, som om han varit nöjd. Ty han gjorde icke några fler invändningar. Han gick bara omkring och läste i sin nya bok. Han kunde läsa både framlänges och baklänges, han höll boken upp och ner, och han läste högt, så att det skallade i hela huset.

Till sist satt han en stund för sig själv och funderade. Och så bar det av genom alla rummen, som om han omöjligen kunnat komma nog fort fram. Sven sprang direkt in i pappas rum, där pappa själv satt och bolmade vid skrivbordet. Där gjorde han sig så liten, så att han kunde krypa mellan pappas stol och bordet, och där stack han in huvudet och försökte se pappa i ansiktet.

»Vad är det, Sven?» sade pappa, som icke tyckte om att bli störd.

Men Sven gav sig icke, förrän stolen blev skjuten undan, så att han fick komma fram. Där ställde han sig mellan pappas knän, såg upp mot pappas ansikte och sade milt, men bestämt:

»Pappa skriva bok *bara Nenne*.»

»Vad för något?»

»Pappa skriva bok *bara Nenne*», upprepade den lille. Och denna gång höjde han rösten nästan hela tiden.

Då förstod pappa.

Det hade grämt lille-bror, att han inte fått vara med i boken. Så liten han var, hade han sin fordran på rättvisa. Så liten han

var, tyckte han kanske, att han hade lika stor fordran på pappa som de andra bröderna, och så liten han var, visste han, att, där pappa, mamma och bröderna voro, där hade han sin plats given. Han såg på pappa med stora, frågande ögon, och han var ivrig som om det gällt liv och död.

Pappa tog det också mycket allvarligt och svarade:

»Jag lovar dig att en gång ska jag' skriva en bok om dig också.»

»Bara *Nenne*», upprepade lille-bror, tydligt angivande, att däri låg själva klämman på hans önskan.

»Bara *Nenne*», sade pappa allvarsamt. »Rätt ska' vara rätt.»

Lille-bror sprang därifrån. Han skrek ut nyheten ända bort i köket, och hans upprättelse var i detta ögonblick fullständig.

Lille-bror försummade icke heller att påminna om detta. Men en författare har ju så mycket att skriva om. Han kan inte när som helst hinna med att skriva om en liten ljuslockig pilt, som ingenting annat uträttat i världen, än att han kom och gick och gjorde alla glädje. Och i dikten som i livet få de små vänta, emedan de stora icke vilja släppa dem fram, förrän deras tur kommer.

Därför har lille-bror fått vänta på sin bok ända till denna dag. Nu är jag själv en annan, och allting omkring mig är nytt. Lille-bror visste nog inte, vad han bad mig om, lika litet som jag visste, vad jag lovade.

Men jag hör i mitt öra en röst, som tvingar mig att hålla, vad jag lovade.

FÖRSTA DELEN

I

Hela denna bok är en bok om döden, och dock handlar den, synes det mig, mera om lycka än om olycka. Ty olyckan är icke att mista, vad man har kärt, olyckan ligger i att smutsa, förskämma eller förfula det. Och det finns en hemlighet till, vilket jag fått leva länge, innan jag kunde lära mig. Kärleken står aldrig stilla. Den måste antingen växa med åren eller avtaga. Och det är icke blott i det sista fallet, som den kan skänka lidande. Den väldigaste Eros är den, vilken giver lidande, därför att den ständigt blir starkare.

Men jag vill börja från början och berätta allt det, som i denna bok skrivet är, så som man berättar en dröm. Och så sällsamt det än må klinga för läsaren – det är alltsammans endast den bok, om vilken lille-bror bad mig.

Har jag drömt, att jag älskat, gift mig och fått barn? Har jag drömt, att jag varit utsägligt lycklig och utsägligt olycklig? Har jag drömt? Eller har jag verkligen upplevat allt detta, vilket icke synes mig erinra om något annat av mänskligt liv, som kommit inom min synkrets? Det förefaller mig nu, som om jag på något ofattbart sätt stode – icke över, ack, allt annat än över – men väl bortom det alltsammans, och det enda, som når mig nu, är en

ton av andakt, så översvinnelig, att icke ens musik skulle kunna gripa och på ett fattbart sätt uttrycka den. Ja, när jag en gång nedskrivit, vad som nu söker sig väg till de oskrivna pappersark, vilka en dag kanske skola utgöra en bok, tycker jag mig kunna hoppas, att själva berättelsen skall giva mig ledtråden till att lösa den gåta, vilken nu plågar och oroar mig, vad som i mitt liv varit dröm, och vad verklighet.

Det är nämligen icke blott sorgen, som trycker mig. Det är även undran över vad som skett, samma undran vilken rör sig på botten av allt medvetet liv. —

Jag minns i detta ögonblick, hur jag en afton kom in i min hustrus rum och fann henne grubblande med en uppslagen bok framför sig. Hon läste icke i boken, och hennes ansikte uttryckte missbelåtenhet.

Jag böjde mig ned över hennes axel och såg, att hon läst i bibeln. Boken låg uppslagen vid Mose bok, och på min fråga, vad hon läst, pekade hon blott på ett par rader, vilka jag ännu tycker mig kunna läsa nederst på en sida. — Och jag läste orden:

Förbannad vare jorden för din skull ... Med smärta skall du föda dina barn.

»Är det inte otäckt?» sade hon. »Jag minns inte, om jag fött med smärta. Jag har aldrig tänkt därpå.»

Hon reste sig upp och gick fram till en liten säng, som stod på tvären bakom våra egna sängar; och hon böjde sig ned över ett runt och frodigt barnaansikte, som snusade och sov, medan läpparna rörde sig, som om gossen legat vid modersbröstat.

»Har jag fött dig i smärta?» sade hon, som om hon talade för sig själv. »Nej, i lycka har jag fött dig, i lycka och jubel, en lycka, så namnlöst stor, att jag aldrig vetat det förrän nu.»

Hon drog mig ned i soffan och lutade sitt huvud mot min axel, kröp ihop i min famn, som ville hon finna skydd mot all världens sorger och tyngd. Utan att ändra ställning sträckte hon fram handen och slog igen boken.

»Det är en dum bok», sade hon. »Jag har aldrig förstått mig på den.»

»Det är den nog inte», sade jag leende.

»Det har du själv sagt», sade hon och reste sig till hälften upp.

»Jag? Aldrig!»

»Nå då har du sagt något annat då.»

Hon lutade sig ned igen.

»Jag minns det inte. Jag vet bara att jag vill tänka som du, tro som du, vara som du. Ty ingen är som du, ingen i världen.»

På sådana ord kan ingen man svara. Man behöver icke avböja dem, emedan de icke äro ämnade som rökoffer åt egenkärleken. De komma som en smekning, som när en man ser på sin hustru och säger: »Det finns för mig ingen kvinna mer än du.» Min hustru fortsatte också efter ett uppehåll så kort, att jag knappast hade märkt det.

»Jag har visst aldrig tackat dig», sade hon, »för att du lärt mig att tro, som du tror, men jag är så glad, att du gjort det. Du kan inte känna det, som jag gör. Du kan aldrig känna det så. Var dag, som går, gör mig rikare. Var timme synes mig full av min lycka.

Det är så märkvärdigt att tänka på nu, att jag en gång, när jag var mycket yngre, längtade att få dö för att få komma till himmelen. Vad menade jag då, och vad längtade jag efter? Jag tycker, att jag har glömt det, som om det aldrig funnits till. Det enda jag förr kände svårt ibland, är, att jag aldrig skulle få återse min far, som är död. Men nu tycker jag, att jag begär ingenting mer än att få leva med gossarna och dig. Jag skulle inte önska, att det funnes något annat än det liv, som du och jag fått leva. Jag vill leva med dig, till dess att gossarna blivit stora och kommit ut. Så få vi åldras tillsammans – du och jag – och något mer kan jag inte tänka mig.»

»Tror du inte på någon som helst möjlighet av ett annat liv?»
genmälde jag.

Hon skakade på huvudet med en energisk åtbörd.

»Nej», utbrast hon. »Jag vill ingenting annat, än det som är. Jag vill få sova en gång i jorden under en vacker blomsterkulle. Det är allt för mig, och det ber jag Gud om varje afton.»

Hon bad till Gud varje kväll, och hon trodde icke på ett odödligt liv. Jag visste det, och jag kände ånyo det underbara i denna hennes egen gåta, som för henne blott var naturlig verklighet. Jag strök hennes skuldra för att låta henne veta, att jag hört och förstått, och med en plötslig övergång frågade hon:

»Tror du på något annat?»

»Jag varken tror eller inte tror.»

Hon upprepade mina ord alldeles tonlöst, ehuru hon hört dem flera gånger förr, upprepade dem, som om de innebure något

alldeles ofattligt och utbrast plötsligt:

»Då har du ändrat dig.»

»Det tror jag inte.»

»Jo, du har. Hur skulle jag annars kunna tro, att livet vore slut med döden? Det är du som lärt mig. Varför vill du nu inte tro som jag?»

Vid hennes ord flög ett minne genom min själ. Jag såg henne och mig gå en smal stig under skärgårdens ljusa björkar. Över oss tindrade himmelens stjärnor, och för våra fötter darrade i gräset det matta ljusskenet från fönsterna i vårt första sommarhem. Jag tyckte mig ännu kunna höra de ord, som i aftonens stillhet då viskades oss emellan, ord om livet och döden, om Gud och det kommande, dessa ord, som fingo allvar och glöd av vår första kärleks berusning. Jag mindes, att det var hon, som frågade, och jag som svarade. Jag mindes, att hon blev djupt bedrövad och tyst, medan hon satt och tänkte över mitt svar, och när detta minne nu flög igenom min själ med en tydlighet, som inga ord kunna återgiva, föreföll det mig, som om, vad jag då sagt, måtte hava träffat henne på ett helt annat sätt, än vad egentligen menat, och jag kände ett stygn i hjärtat, som om jag, utan att vilja det, gjort henne något ont.

Hon avbröt mig med att säga:

»Jag kan inte fatta detta att varken tro eller icke tro. Jag måste ettdera.»

Hon uttalade dessa ord med en ton, som om hon bett mig att icke motsäga henne och jag gjorde det icke heller. Jag behöll

blott inom mig stämningen från vår ungdoms ljusa ö och undrade över, att jag hela tiden tyckte mig se stjärnorna genom björkarnas lövverk.

Min hustru hade, medan vi talade, rest sig upp och stod åter bredvid den lilla sängen. Mitt under samtalet hade hon märkt, att gossen rörde på sig. Hon lyfte upp honom, tog honom i sina armar på det trygga, värnande sätt, som endast mödrar kunna, och lade honom till bröstet. Hennes ansikte strålade, när hon såg och kände honom suga hennes mjölk med detta obeskrivliga lugn, varur samhörighetskänslan mellan moder och barn spirar.

Vad vi nyss talat om och vad jag nu såg, smälte på ett egendomligt sätt till enhet i min känsla, och jag ihågkom de ord, vilka hade utgjort det korta samtalets början. Längre satt jag och tänkte på vad jag ville säga. Jag tänkte på de grymma orden: »Förbannad vare jorden för din skull» och på tillägget om den stackars jorden: »törne och tistlar skall du bära». Känslan av vad jag ägde och vad jag såg var mig så övermäktig, att jag fruktade att börja tala, endast för att icke röja min rörelse genom tårar, och på samma gång försökte jag återhålla mina egna tankar från att taga ordets form, för att icke synas patetisk inför min hustru.

Till sist tog jag bibeln i hand och lade undan den.

»Du har rätt», sade jag. »Och det hårda ordet har orätt. Där borde stå: Välsignad vare jorden för din skull. Druvor och rosor skall den bära.»

Och som jag sagt detta, böjde jag knä och lutade pannan på en gång mot min hustru och mot mitt barn. Med den hand, hon

hade ledig, strök hon mig över håret.

Ack! Vi voro unga då, unga och mycket lyckliga.

II

Jag har hittills icke nämnt min hustrus namn och jag har ännu svårt för att göra det. I mina tankar kallar jag henne stundom Mignon, därför att detta namn är det enda under vilket jag kan se henne själv, sådan hon kom och gick. Vad vet jag för övrigt, om jag nu målar henne själv, eller det minne hon lämnat? Är en människa, vad hon synes vara för dem, vilka icke sett henne så, som kanske blott en förmår? Är hon icke fastmer i sitt innersta väsen just det, som stannar kvar, när det yttre och tillfälliga förbleknat? Är det icke möjligt, att, vad mången kallar idealisering, egentligen är den innersta likheten, det som en gång, i en värld, dit intet mänskligt öga nått, skall bliva vårt verkliga jag och synligt för alla?

Hon var liten till växten och späd, och när jag första gången såg henne, var vid en flyktig presentation på gatan i skenet av en gaslykta. När jag lämnat henne, behöll jag minnet av ett par underbart stora och djupa ögon. För övrigt mindes jag endast en svart skinnkrage, ett par långa svarta handskar och trycket av en hand, som gav ett plötsligt och starkt intryck av något uppriktigt, vaket och sant. För övrigt mindes jag hela utseendet så illa, att jag ett par dagar senare gick förbi henne på gatan, utan att känna igen henne. Och dock hade dessa ögon aldrig lämnat mig någon ro, de hade städse återkommit för min inbillning, strålände och sorgbundna, gömmande något på en gång livsbegärande och

andaktsfullt. Om någonsin ett par ögon speglat en själ, var det hennes.

När jag tänker på allt vad min hustru kommit mig att uppleva, vet jag, att ingen så som hon genom alla min levnads brokiga levnadsår lärt mig att bibehålla känslan för det religiösa. Hennes väsen var ömhet, och det liv hon ville leva var en fest, och en fest, där hennes känsla för livets värde och helgd icke kunde tåla ett missljud. Men allt, som var starkt och levande inom henne, var på samma gång bräckligt och skört. I djupet av hennes själ fanns en helhetsdyrkan, som icke tålde livet, därför att den syntes stå på ett högre plan än livet självt.

Vi hade varit gifta i många år, när hon en gång sade till mig, plötsligt, oförberett och utan yttre anledning, som hennes starkaste känslor alltid kommo:

»Du får aldrig, aldrig låta mig känna att någonting mellan dig och mig blivit gammalt och vant. Den dagen, när det händer, vill jag dö.»

Hur många kvinnor ha icke sagt detsamma och huru många ha icke levat och efteråt lett åt sina egna ord! Jag har hört någon gång om en kvinna, som sade till en man:

»Tror du icke, att vad alla kvinnor säga, kan det finnas några, som känna?»

Jag minns, att detta föll mig i minnet vid min hustrus ord, och att jag i känslan av deras sanning som svar endast tryckte hennes hand. Jag förstod, att vad hon sagt, var hennes djupaste allvar, och jag visste, att här passade icke ordet sentimentalitet. Men

jag såg också, att hon väntade ett ord från mig, som skulle säga henne något, och därför svarade jag:

»Tror du icke, att något kan bli gammalt och vant utan att därför mista i styrka, glädje och helgd?»

Hon såg på mig med stora ögon, som ville hon se till botten av min själ. Så gick hon emot mig och kysste mig, och jag märkte, hur hennes ögon voro fuktiga, medan jag kände, hur hela hennes gestalt böjde sig mot min i en enda stor ömhet.

»Låt det bli gammalt och vant då», sade hon. »Jag längtar att det ska' bli så.»

Icke ett ord mera blev yttrat. Men hela dagen såg jag, att hon gick omkring som i stilla tyst jubel. På eftermiddagen var hon ute i trädgården, och jag hörde från mitt fönster, att hon sjöng ensam, sjöng med fulla, klockrena toner.

Om en stund kom hon in med en konstrikt bunden bukett av ängsblommor, där sommarens flora blandades som tonerna i sång. Hon satte den utan ett ord på mitt bord och log tyst för att icke störa mitt arbete. Så tog hon själv plats ett stycke bort i rummet, och medan jag skrev, såg jag ibland upp, endast för att få se på henne. Aftonsolen färgade hennes mörka hår och spelade i de skiftande färgerna på hennes ansikte, som städse var nytt, aldrig sig likt.

III

Det hände aldrig, att någonting mellan oss blev gammalt och vant. Jag vet, att jag säger ett stort ord. Men det är sant. Och därför kan jag ännu säga: Välsignelse över livet, och vad livet gav! Att välsigna livet, för vad det tog, det kan jag inte.

Men det hände oss i stället, att sorgen kom i vårt hus, och jag förstår nu, att den kunde ha skilt oss, därför att jag icke förmådde att sörja som hon. Men jag vet med ödmjuk tacksamhet, att så dock aldrig skedde. Och dock – hade människor förmått detta, skulle det ha lyckats.

Hur tidigt jag såg detta, vet jag ännu ej. Men jag vet, att intrycket härav är så djupt sammansmält med minnet av min hustru, att jag icke längre tycker mig kunna förstå, att jag någonsin sett henne i dagern av enbar ungdom och lycka. Hon var nämligen tidigt sjuklig, ja, jag har aldrig känt henne annat än med fröet till sjukdom groende inom sig. Hur kom det sig då, att jag ända in i det sista långa tider kunde glömma, att hennes hälsa var undergrävd och att det sjukdomsfrö, som fanns, antingen måste utvecklas eller också alldeles försvinna? Jag visste ju alltför väl, att det icke försvann. Och dock lärde jag mig aldrig att se hennes liv i helt annan mening än den vanliga som en väg mot döden. Lyssnade jag icke till de förebud som kommo? Gjorde jag mig döv och blind mot de aningar, vilka flammade upp inom mig, som våldeldar hotande min lyckas hus, vilket jag trodde så fast

murat? Jag vet ej, om det var så. Men jag vet, att, när jag gifte mig, var jag så ung, att jag trodde kärleken vara ett botemedel mot all världens olycka, och när jag såg Elsa strålande och lycklig, när vi följdes åt i skogen och på sjön, när jag såg henne bli brun av solen och hennes vita lemmar sköljas av sommarvågen, då glömde jag, att olyckan kunde komma, och jag intalade mig att vad jag befarat endast var en inbillning. Ack, jag blev till sist så övad i konsten att glömma, det jag icke ville se, att jag drömde om hälsa och långt liv, även sedan Elsa hade varit döden så nära, att det var ett under, att hon undkom den, och hon gick med märkena efter operatörens kniv, dolda under sin dräkt, alltid på sin vakt mot plågor, aldrig fri därifrån, glömmande dem endast genom att göra våld på sig själv för att skänka glädje och livets fest åt oss som hon älskade, barnen och mig.

Men jag minns dock, hur tidigt jag såg detta något, mot vilket hela vårt äktenskap var en skiftande kamp för att kunna glömma. Jag såg det på hennes ansikte, då hon satt ensam och trodde sig osedd, och i början inbillade jag mig, när jag såg detta, att det brast något mellan henne och mig. Jag plågade fråga henne därom och det är svårt att säga, om det var min kärlek eller min egenkärlek, som kom mig att tro, att ingenting annat än det som rörde mig själv kunde störa hennes lycka. Jag såg, att jag plågade henne uteslående med mina frågor, men jag frågade henne ändå, och vid sådana tillfällen kunde hon le med ett uttryck, som om hennes själ varit långt borta, ett uttryck, som ännu pinar mig att minnas, därför att det var detta uttryck, som jag i årtal

kämpade att för alltid besegra, men som till sist fick överhanden och besegrade mig.

»Du skall inte fråga mig», sade hon en gång.»Jag vet inte själv vad det är. Jag vet bara, att ingen människa kan förstå det.»

Vari hon då blickade in, tillhör det okända, varom alla kunna fråga, men varpå ingen får svar. Men hur skulle jag kunnat förstå detta då? Vårt liv var lyckligt, våra dagar glada, våra gossar växte och fyllde vårt hem med sitt muntra stoj. Och aldrig var Elsa ömmare emot mig, än när jag lagt märke till dessa stunder av tigande sorgsenhet, som jag skulle haft rätt att kalla omotiverad, om inga andra motiv funnes än dem, vilka människor kunde kläda i ord.

IV

Vid denna tid hade våra gossar växt upp och voro redan stora pojkar. Olof hade redan börjat i skolan, och Svante hade icke långt igen, innan han också skulle börja knäcka de torra nötterna på kunskapens träd.

Vid denna tid var det, som de mörka stunderna första gången började att bliva min hustru övermäktiga, och mer än en gång såg jag spår av att hon hade gråtit. Hon undvek mig på sitt stilla sätt, och hon gjorde det för att jag icke vid sådana tillfällen skulle komma åt att fråga henne. Jag kan aldrig glömma, vilken ångest som under denna tid behärskade mig. Den kom smygande över mig nattetid, när jag satt ensam vid mitt skrivbord. Den följde mig, när jag gick in för att lägga mig till ro, och den satt i mörkret kvar på sängkanten, medan jag låg vaken och lyssnade på min hustrus andedräkt för att höra, om hon sov.

Så tyst det blev emellan oss under denna tid, så underligt tyst. Vi kunde komma in i vårt förmak och tända lampan, och vi kunde sitta där utan att säga ett ord och känna tystnaden växa som en mur emellan oss, en mur, vilken ingen byggt upp, men ingen heller kunde riva ner. Och om våra händer sökte varandra, var det blott emedan vi måste göra så, och ingen av oss kunde uthärda att vara borta från den andra, fastän vi båda kände att så var.

Så kommo gossarna in för att säga godnatt. Vi kysste dem

båda, och vi sågo efter dem, sedan de hade gått. Men icke ett ord blev talat, och när jag åter vände mitt huvud mot den sida, där min hustru satt, kände jag, att hon grät, men jag hörde det icke. Vi kunde icke ha varit olyckligare, om en av oss eller vi båda haft en mörk hemlighet att gömma. Och dock visste vi båda, att ingen sådan fanns.

»Är du olycklig med mig, Elsa?» sade jag.

Och till svar hörde jag henne snyfta som i den högsta ångest:

»Om jag icke hade dig, tror du, att jag då kunde leva?»

V

Hur länge denna tid räckte, minns jag ej med bestämdhet. Jag vet blott, att jag minns den som en enda förfärlig vinter utan snö, ett långt, mörkt streck i vårt liv, vilket syntes mig tomt och utan mening. Efteråt har jag sett döden rycka det käraste jag ägde ur min famn, jag har sett vänner dö, jag har känt mig ensam med allt, vad jag andligen velat dö för eller leva. Men något jämförligt med denna vinter har jag aldrig upplevat, därför att jag då trodde, att Elsa höll på att glida ifrån mig, och därför att denna tanke var mig värre än något, som andra människor kunde tillfoga mig, eller som överhuvud kunde drabba mig i livet.

Denna tid blev så bitter, därför att jag då den enda gången i mitt liv blev hård i mitt hjärta emot henne, och jag blev det därför, att jag icke förstod bättre. Jag slutade med att draga mig inom mig själv som hon, ty gränelsen behärskade mig; till sist fick gränelsen röst, och de hårda orden darrade i luften omkring oss.

Jag fann henne i tårar en dag, och med en stämma, som icke längre var min egen, utbröt jag:

»Hur länge tror du, att jag skall stå ut med detta?»

I samma ögonblick jag sagt det, ångrade jag mina ord, och aldrig skall jag glömma det uttryck av skrämsel, som förstelnade hela hennes ansikte.

»Vad menar du?» sade hon.

»Det jag säger.»

Det var, som om en ond ande talat genom min mun, och jag ej kunnat hejda den. Allt vad jag lidit, steg upp inom mig, som om det velat kväva mig, och jag kände som en triumf, att jag gjort henne ont.

»Gå då», sade hon, »gå ifrån mig. Varför har du någonsin kommit till mig?»

Hon grät icke, när hon gick. Men mitt igenom min vrede kände jag, att jag med mina oöverlagda ord tillfogat henne en smärta så stor, att jag själv aldrig någonsin känt eller skulle komma att känna en liknande. Men jag skakade av mig denna tanke och förskansade mig bakom det inskränkta högmod, som förmår människan icke att avvärja en olycka, utan att räkna efter vems fel det är.

»Det är hennes fel», sade jag till mig själv, »om vår lycka brister. Vad har jag gjort, för att hon skall vara olycklig och pina mig med att icke säga mig orsaken? Hon älskar mig icke längre. Det är just livets gång. Det som är skönt skall förfulas. Den, som är lycklig, får icke vara det länge.»

Bakom sådana tankar gömde jag min verkliga känsla, som hela tiden var fylld av henne. Jag trodde, att jag hade rätt till vrede, och jag ansåg att vad jag sagt fått ett svar ännu hårdare än vad själva orden förtjänat.

Det var sagan om Edens dagar, som voro förbi.

VI

Denna tid var den enda, då vår lycka verkligen kunnat brista, och jag tror, att vi båda kände det lika starkt, som om ödesdigra makter tumlat om med våra liv. En hel dag förgick, under vilken icke ett ord växlades oss emellan. Men på aftonen, när vi skulle gå till vila, föllo vi i varandras armar och gräto, utan att kunna tala.

Därefter blev allt som förut. Men den fråga, som brände mig: »Vad är det? vad kan det vara?» var och förblev obesvarad. Dock var jag lugnare, kände ånger över mina outtalade tankar och väntade på samma gång liksom en upplösning.

Två dagar därefter fann jag följande brev på mitt bord.

Jag minns, att jag bröt det med en känsla av ångest, som om detta papper skulle kunna avslöja inför mig någon hemlighet, vilken hade makt att krossa hela mitt liv. Men på samma gång brann jag av begär att få svar på min fråga: »Varför är hon icke lycklig? Kan man på en gång vara lycklig och olycklig?»

Brevet lydde så:

Min egen älskade.

*Att det har kunnat falla sådana ord mellan dig och mig!
Att det är möjligt blott, att det skett! Jag tyckte först, att det
var, som om solen slocknat, och jag aldrig mer skulle få se
dagens ljus. Och jag grubblade och grubblade över, hur jag
skulle få dig god emot mig igen, och hur allt detta skulle*

kunna bli, som om det aldrig varit.

Men så såg jag, att du var god ändå i ditt hjärta, även fast det icke såg så ut, och jag började förstå, att du aldrig kunde bli annorlunda, att det bara var det, att jag icke kunde svara dig på dina frågor, som gjorde, att du blev sönderriven och bitter, och därför slog du blint utan att veta, att du kunde göra mig så ont, som du gjorde. Icke heller nu vet jag, vad jag skall svara dig, men du får icke undra över, att jag skriver. Det är bara därför, att skulle jag försöka tala om d e t t a, skulle jag aldrig säga mer än hälften, av vad jag ville.

Det finns så mycket, som jag bär inom mig, Georg, så mycket, som jag aldrig får sagt, varken till dig eller någon annan, därför att jag vet, att jag aldrig kan säga det. Jag har alltid varit så Georg, och jag kommer nog alltid att vara det.

Ibland, när jag tänker på, hur du är emot mig, talar om allt, icke döljer en vrå i ditt hjärta, då tycker jag, att jag bara är ett eko av dig, och jag är så fattig, att jag ingenting har att giva dig igen. Och när du sagt mig, att det icke är så, då har jag känt mig så lycklig, Georg, så lycklig och så rik. Och jag vet, att jag givit dig allt vad jag kan giva och allt vad jag har.

Men när du ser, att jag sitter och stirrar in i mig själv, som du brukar säga, då skall du veta, att jag gör inte annat än vad jag alltid har gjort, även när jag varit som mest lycklig, även långt innan jag kände dig, och mitt verkliga liv började. Och om jag gråter, skall du icke tro, att jag är olycklig. Det jag då tänker på, gör mig icke olycklig. Det är bara något jag måste grubbla över ibland, därför att jag vet, att det skall komma, och därför att jag alltid vetat det.

Men du skall icke fråga mig därom, ty jag kan ändå icke

svara dig. Kunde jag det, ack, kunde jag det, då skulle ju mina tårar torka av sig själva. Kanske är det också ingenting, kanske är det bara därför, att jag är alltför lycklig.

Men jag vill, att du skall tro mig, när jag säger dig, att du icke behöver frukta, att det finns någonting hemligt och dolt i min själ, som jag döljer och håller hemligt, därför att du icke k u n d e få se det. Det är bara det, att jag icke kan.

Bed mig därför icke att tala, utan håll av mig, sådan jag är. Håll av mig som din lilla flicka och vän, vilken icke begär mer än att få gå vid din sida, så länge Gud låter mig få leva och sedan få dö och sova i ro, glömd av alla andra utom av dig. Ty du skall aldrig glömma mig, och det är det enda »odödliga liv» jag begär.

Men en sak önskar jag ibland. Och det är, att du och jag vore gamla och grå, och att våra barn vore riktigt gamla. Jag är så mycket mor, att jag skulle önska, att mina gossar vore vuxna, och jag finge gå i deras hem och taga små, små, riktigt små och hjälplösa barn på mina armar och se, att jag levde en smula också i dem. Mina gossar äro så stora nu, och de behöva mig snart inte mer. Men det vore så gott att vara gammal och få gå samman med dig och vänta på den dag, då den stora vilan skulle komma. Jag tycker, att jag skulle älska dig dubbelt, om du vore gammal och grå och ingen kunde se på dig med samma ögon som jag, och jag finge sitta och tänka på, att ingen mera än jag hade rätt om dig, och ingen därför riktigt visste vem du var.

Nu har jag sagt dig så mycket, och det du bett mig säga, har jag ändå icke sagt. Men tänk icke på det, Georg, tänk bara på, att jag älskar dig nu som jag alltid har gjort, att det,

*som jag nu känner för dig, är mer än ord kunna uttrycka,
mer än du själv någonsin kan veta. Ty hos dig och här är min
plats, och jag har allt, vad någon kvinna haft eller någonsin
kan få, om hon än bleve aldrig så lycklig. Tro ingenting
annat, ty då gör du mig olyckligare än du kan ana eller tro.
Din hustru.*

VII

Jag satt länge med detta brev i min hand, och den våg av ömhet, som välde emot mig, var så mäktig, att den kvävde alla frågor och kom mig att gå omkring i mina vanda omgivningar där ingenting syntes förändrat, och ingenting heller var, med en känsla som om jag varit för mer än sagoprinsen, vilken på västanvindens vingar nått Lycksalighetens ö.

Jag hade frågat, varför min hustru syntes så förändrad, och jag hade icke fått veta det. Jag hade endast fått ett nytt bevis på hennes ömhet, och sådan är ju kärleken, att den vill ingenting annat än sig själv, och alla frågor, den därjämte framställer, åsyfta intet annat än den enda visshet, utan vilken den själv icke kan finnas till. Därför gav detta lilla brev oss lösningen på allt, ehuru det icke förklarade något, och i stum tacksamhet gick jag, sedan jag läst det, in till min hustru, lycklig att jag helt kunde tro.

Vi talade heller icke mycket om detta brev, men vi kände båda som en lättnad, att det hade blivit skrivet, och om aftnarna sutto vi länge uppe, sedan barnen gått till ro. Jag minns, hur Elsa sjöng under denna tid, sjöng, som hon aldrig sjungit för någon annan än för mig. Och jag satt och lät tonerna smeka min själ, medan jag inom mig undrade, hur det var möjligt, att en misstämning smugit sig mellan henne och mig.

Hur dagarna gingo, vet jag icke. Jag lade icke märke till, att de blevo längre, att snön droppade från taket, och att Humlegårdens

träd började knoppas. Snarast saknade jag, att icke vintern räckte längre, så att lampan tidigt kunde bli tänd och våra aftnar begynna.

»Har du märkt», sade min hustru en morgon, »att jag är gladare än förr, och att jag aldrig gråter mera?»

Jag hade märkt detta. Men otacksam, som en människa är, vilken undsluppit en fara, som hon icke förstått, hade jag njutit av förändringen, utan att tänka däröver.

»Gråter du kanske, när ingen ser dig i stället?» svarade jag.

Och jag kände som ett stygn av min gamla misstro vakna inom mig.

Men min hustru märkte det icke. Hon stod framför mig så strålande ung, som om intet moln skymt hennes panna. Och på hennes läppar lekte ett leende, som jag tyckte mig hava sett förr. Jag kunde blott ej erinra mig när.

»Jag gråter icke längre», sade hon.

Och hennes stämman hade en nära nog utmanande klang, när hon tillade:

»Det är *också* min hemlighet.»

Jag följde hennes stämning, utan att förstå hennes ord. Jag var nöjd och lycklig i känslan, att livet åter log och lekte framför oss.

Hela denna period efterlämnade icke något annat spår i vårt samliv, än att detta blev innerligare och liksom varsammare än någonsin förr. Jag kan icke längre säga, på vad sätt jag sökte klara denna underliga parentes i ett lyckligt äktenskap för mig själv. Visst är, att jag då var långt ifrån att ana, att den innebar fröet

till en hel framtids tragik.

VIII

Fastän hon med stolthet nämnde sig moder till två gossar, var Elsa dock ännu ung, och när hon vid sin mans arm promenerade nedåt Strandvägen, voro hennes steg spänstiga, och hon smög sig intill mig, medan hon gick, med en rörelse som visade, att, om något tyngde på detta vackra huvud, så icke var det åren.

Det var en av dessa farliga våraftnar i Stockholm, då solen faller ljumt över nyknoppade träd, då gatorna vimla av folk liksom på lek och till ögonfägnad, då utvårdshusen locka gammalt gift folk att leka nygifta eller förlovade, då himlen är blå och isblocken dansa utför strömmen, då vintern synes så långt borta, som skulle den aldrig komma igen och våren lovar en sommar, sådan ingen någonsin upplevat.

Det var en sådan afton, som Elsa lockade sin man att promenera ända ut till Djurgårdsbrunn, telefonera återbud hem och bjuda på en liten supé à deux i ett lågt rum med vita gardiner, där man fick se ut över träd, klädda i ljusgrönt, genom vilkas grenar aftonsolen sken mellan långa skuggor.

Detta var ett av våra bästa älsklingsnjöjen, och ju mera sällan vi, sedan barnen växt upp, ville hängiva oss däråt och lämna dem ensamma, desto mera njöto vi av en sådan afton, vilken förde med sig hela den glättighet och det svärmeri, som är ungdomens vardagsmat, och med åren blir högtidsstunder, vilka man gömmer i minnet.

Jag minns också Elsa såväl just från denna afton.

Nöjd och belåten, hopkrupen i soffhörnet, satt hon och njöt långsamt av sitt sista champagneglas. Hon liknade en kattunge, som väntar att bliva smekt, eller att man skall leka med honom. Och mitt emot henne satt jag själv, rökte omsorgsfullt en god cigarr, och lät mina blickar följa solskenet, som darrade mellan trädens skuggor. Jag kände mig lycklig och nöjd, men jag hade under den sista tiden arbetat mycket, och det störde mig nästan, att min hustru satt och längtade efter att jag helt skulle låta mig ryckas med. Ty själv var hon i feberstämning. Hon såg ut, som om hon velat springa omkring i rummet, leka, rasa och låta sig fångas, längtande efter något nytt, något ovanligt, var fylld av det flickaktiga begär efter lyckans odödliga nonsens, vilket just hörde till det, som jag hos henne älskade allra högst. Men jag kunde icke låta mig ryckas med, hur gärna jag än ville. Det var, som om en ond aning eller ett oemotståndligt vemod legat på lur inom mig och hindrat mig från att helt följa hennes känslors flykt. Efteråt kan man minnas sådant, och man kan anklaga sig själv för vad man då försummade, som om man begått en förbrytelse. Jag minns ännu, att jag då förstod hennes stämning och, av vad som sedan följde, vet jag, vilken väg hennes drömmar togo.

En smula förstämd över, att våra känslor ej som vanligt gingo i samma rytm, satt hon tyst, njutande av det sista champagneglaset, och medan hon satt så, gled hennes yra tankar över i en mild drömmande stämning, och medan hon såg på sin man, vars hår vid tinningarna redan var ganska grått, såg hon

som i en dröm den dag, då vi båda för många år sedan rott fram till en solbelyst skärgårdsö, bakom vars träd skymtade vårt första ljusa sommarhem. Hon såg och såg. Bilden blev så tydlig och så skarp, att hon tyckte sig urskilja varje buske och varje träd, allt, ända till de fina skiftningar mellan ljus och skugga, som aftonsolen kastade över den gråa byggnadens spåntak. Hon såg fjärden vidga sig i ett oändligt blått, och där den slöt sig kring ön, vaggade dess böljor spegelbilder av ljusa björkar, mörka ekar och granar, vilka i vattnet tecknade sig nästan i svart.

Hur ofta har hon icke berättat mig klarheten i dessa minnets visioner, som var henne egendomlig! Jag kan se hennes dröm bättre och vaknare nu, än jag kunde det då.

Visst är, att hon såg allt detta, till dess att hela hennes yra stämning var försvunnen, och jag märkte hur varma tårar fyllde hennes ögon. Med en hastig rörelse tömde hon resten av sitt glas, gled ned ur soffan och lutade sitt huvud mot mina knän.

Som om något av hennes känsla omedelbart överflyttats på mig, eller som om våra tankar mötts i det förflutna, då livets lyckodröm famnade oss bägge, greps även jag av en stämning, helt olika min föregående, och i det jag sakta lade min arm om hennes hals och strök hennes kind, sade jag:

»Vad tänker du på?»

»Jag tänker på vår första sommar.»

I detta ögonblick föreföll det mig, som om även jag tänkt på detsamma. All min trötthet var som bortblåst, och full av rörelse lyfte jag hennes huvud upp och kysste hennes mun.

Och i samma nu satt Elsa upprätt.

Begäret efter något nytt, något ovanligt, vilket bröt sönder det vardagsaktigas enformighet, blandade sig i ett ögonblick med minnet av det, som en gång varit, och med ett tonfall, som ej kunde motstås, utbrast hon:

»Jag vill fara dit, Georg! Jag vill fara dit!«

I samma nu kände jag mig förflyttad tillbaka till verkligheten. Min sinnesstämning var i grund och botten kanske densamma som min hustrus. Men jag erfor på samma gång denna underliga känsla av en väntande misräkning, vilken reser sig upp inom oss och vid livets mest överspända ögonblick tyglar våra drömmar. Jag ryggade tillbaka för detta försök att kalla ungdomen till liv, som om jag fruktat att i stället mötas av en 50 smärta, vilken jag till varje pris ville undvika. Jag kände mig så viss på en désillusion, att min hustrus oskyldiga förslag, den lilla färden i skärgården, besöket på denna plats, där jag kände varje vik, varje sund, ja till och med stenarna på fjärdens botten, syntes mig innebära något så viktigt och avgörande, att jag borde betänka mig noga, innan jag fattade ett så ödesdigert beslut. Men på samma gång såg jag, att blotta tanken härpå fyllde min hustru med en hänryckning så stor, att jag ej kunde säga nej. Därför sade jag också ja och slöt henne i mina armar för att dölja min egen misstämning.

Men när vi sedan gingo hemåt, låg över Elsas hela väsen som ett skimmer av ungdom. Ingenting, av vad jag verkligen kände, hade hon märkt. Liksom om hon vetat sig gå fram mot en stor

lycka, så lyste hennes drag, återspeglande hela den livfulla känsla, med vilken hon förband det som varit med det som var. Och det for igenom mig en så smärtsam förnimmelse vid tanken på att min onda aning kanske skulle giva mig rätt, att jag ej kunde återhålla mina tankar.

»Är du säker på, att det blir, som du väntat?» sade jag.

Hon ryckte till, och hennes ansiktsuttryck var nästan förbittrat, när hon svarade:

»Varför ska' du alltid förstöra för mig.»

»Brukar jag verkligen det?»

Hon blev genast god igen.

»Nej», sade hon. »Men jag var så lycklig just nu.»

Jag teg och drog henne blott närmare intill mig. Inför hennes tro glömde jag mina tvivel, och i min inbillning tog vår obetydliga resa helt underliga former, som när små närbelägna öar höja sig mot horisonten och hägra i en fantastisk glans.

IX

Så sutto vi äntligen en söndagsmorgon på ångbåtens däck, ångande ut mot den kända farleden.

Det hade gått många år, under vilka vi icke farit denna väg, år, vilka kommit med ont och gott, år, som splittrat, och år som förenat. Skilda vägar hade våra tankar tagit, men de hade mötts igen, och som enade i en underlig, mystisk känsla, vilken syntes utmana ödet, sutto vi vid varandras sida, medan trakt efter trakt gled oss förbi, belyst av den klara vårsolen, sköljd av blåglittrande vatten, som krusades för en lätt vind.

Min motspänstighet var nu alldeles borta. Jag lät mig viljelöst föras av min hustru, och jag tog emot varje intryck med en rörelse, som hade jag varit tolv år yngre och varit på väg ut mot nya, okända mål, vilka skulle förändra mitt vardagsliv och öppna nya vyer över hela tillvaron. Min hustru syntes mig föryngrad liksom jag själv. Hennes ansikte var färgat av en mjuk rodnad, och ögonen lyste med den glans, som kommer av lycka. Hennes röst hade tonfall av en obestämbar ömhet, vilken smekte mig med hela styrkan av den illusion, som uppfyllde oss båda, och mellan oss gingo och kommo leenden och ord, blickar och åtbörder, som endast pläga höra hemma under kärlekens första tid.

Och när ångbåten omsider satt oss i land och vi ensamma stodo på bryggan, seende båten ånga bort, då togo vi varandra om livet och gingo långsamt vägen fram, där den krökte mellan

halvutspruckna hasselbuskar och höga, knotiga ekar, på vilkas grenar knappast syntes spår av vårens knoppar. Då först sågo vi, hur föga utvecklad vegetationen omkring oss var. Havet, som håller hela skärgården i sin kalla famn, lägger länge kring öar, holmar och skär en iskyla, vilken håller vårens arbete tillbaka. Här var icke grönt som inåt land, där ängar och hagar lövas i skydd just av denna vida skärgård, vilken stänger de hårda nordanvindarna ute. Här var öde och kallt, på trädens kvistar syntes svaga, ljusgröna skott, vilka skiftade i gult och brunt, sälgen bar hängen, gräset sov under vissna blad, och sipporna, vilka inåt landet längesedan blommat ut, växte blå och vita under hasselns grenar.

Själva denna sena utveckling i naturen fyllde oss båda, vilka voro som bergtagna i vår egen stämning, med en ny lycka. »Ser du, det är sent nu, som det var då?» – »Minns du, det blir en andra vår, när man bor i skären?» Och vi sågo ut över den vida fjärden, som famnade hela denna sena vår, och gladde oss över, att fiskmåsar i vida bukter kretsade som förr över det blå vattnet, gladde oss åt deras vita vingar, som blänkte i solen, och stannade för att betrakta deras fria lek, när de döko genom luften och nådde vattnet, där deras klara ögon spanade efter byte.

Hand i hand som två barn gingo vi upp över backen till en liten röd byggnad, och vi betraktade varandra, som utbytte vi ett hemlighesfullt förtroende, när en tullkarl med rättarekrans, vilken brukat ro oss förr, kom ut i dörren och lovade att föra oss över till vår ungdoms ö.

Tyst gick färden över det blåa vattnet. Utan att växla ett ord, fyllda av den sällsamma stämning, vilken behärskade oss båda, och som syntes vidgas och växa med varje utsikt som öppnades, sutto vi hand i hand och låto minnena strömma fram inom oss, medvetna om, att den ena visste vad den andra tänkte. Aldrig hade denna färd synts oss så härlig, aldrig hade vi som nu sett denna middagssolens förföriska prakt, aldrig hade skimret av vatten och lövrika stränder blandat sig så melodiskt med den mörka granskogens allvarliga fond. Och när vi kommo närmare den lilla ön, tyckte vi, att varje sten, varje träd, varje dunge växte upp, icke ur det minskade avståndet, utan ur vårt eget minne, som trognare än verkligheten bevarat denna omgivning, ur vilken hela livets lycka för oss hade spirat.

Men när vi kommo i land, stannade vi båda, och det utrop av förtjusning, som redan svävat på Elsas läppar, frös bort. Tigande betraktade vi varandra, och som tyngda under något nytt och oväntat, vilket vi ej ens ville se eller erkänna, gingo vi långsamt från udden den smala stigen fram.

Vad vi hade sett var, att det hus, som nu stod på ön, var icke längre grått. Det var rödfärgat. Det var icke längre en bred tvåvåningsbyggnad. Det var en låg stuga, vilken liksom krympt ihop på den plats, där vårt första hem hade stått, trängt sig samman på det gamla stället, som om fattigdomen och nöden under årens lopp tvingat den att göra sig liten. Vi stodo tysta en stund, som om vi behövt hämta andan.

»Georg», sade Elsa. »Vad är detta?»

Jag behövde blott peka på de gamla ekarna, som stodo omkring byggnaden. Deras grenar buro svarta märken, och deras bark var svedd. Jag visade henne på stenfoten, vilken var färgad som av sot, på den lilla trädgårdstäppan, som var oordnad, och på en hög gammalt virke, vilket låg kvar ute på planen. Det var bränt och förkolnat, ruttet och förvittrat. Det var det enda, som fanns kvar av vårt första hem.

»Här har varit eldsvåda», sade jag.

Och min stämman skalv.

»Brända tomter.»

Som om vi båda hade känt oss samhöriga med denna lilla fläck av jorden, vilken vi icke återsett på många år, grepos vi nu av ett alldeles nytt intresse, nämligen att erfara vad som hänt, vad som förvandlat denna vår lyckoö, så att den för oss var till hälften oigenkännelig. Detta intresse borttog liksom hela den värld av drömmar, som förut hållit oss fångna, vidgade vår känslvärld till att omfatta även deras liv, vilka här ute levat och lidit, arbetat och strävat, och vilka åren format och bildat så strävt, att inga lyckodrämmar för dem längre förgyllde den hårda verkligheten.

Och som våra tankar vändes till dessa människor, vilka vi förut erinrat oss endast som det nödvändiga bihanget till vår egen glädje, öppnades stugans dörr, och i solskenet, som föll över trappan, stannade en krökt, gammal gumma och log ett igenkännande leende mot de främmande. Hon såg så gammal ut, att hon föreföll som uppstigen direkt ur någon gammal saga. Stödde sig på en käpp gjorde hon, och det rynkiga ansiktet

förvred sig av invand smärta, när hon rörde sin giktbrutna kropp.

»Det ser annat ut nu, än när herrskapet var här sist ...» sade den gamla.

Och i det hon mödosamt rörde sig framåt, gav hon plats åt sin gubbe, vilken gammal vana trogen stått i skymundan, till dess hans tur kom. De båda gamla hälsade på de båda, som nyss drömt sig unga, och gubben gned sina händer, hostade och mumlade obegripliga ord, medan han långsamt och sävligt gav plats på trappan, där gumman bjöd de resande stiga in.

Genom skelettet till en ofullbordad veranda sågo vi främmande ut över vår ungdoms fjärdar och sund. Vanvårdad var trädgården, förfallet syntes hela det nya huset, gräs grodde på stigarna, som vi förr hade trampat, och i lövsalen nere vid stranden hade bord och bänkar murknat, emedan ingen lagat, vad väder och år förstört.

Utan att vi behövde fråga, berättade de båda gamla, huru olyckan kommit över dem. Gumman berättade, och gubben upprepade bekräftande hennes ord. Olyckan hade kommit så lömskt och oväntat, att ingen kunde stå den emot, och ingen kunde hjälpa.

Ty en vårdag i mars, när nordan blåste frisk och isen varken bar eller brast mellan öarna, hade elden brutit ut. Och emedan isen varken bar eller brast, hade grannarna på landet omkring stått och sett det hela, men icke kunnat komma dem till hjälp. De båda gamla hade ensamma burit vad de kunde rädda ut ur det brinnande huset, och maktlösa hade de stått bredvid och

sett sin egendom brinna i aska. I denna aska, där de sett det sista glöden slockna, slocknade för dem också varje förhoppning om en sorgfri ålderdom. Ty låg var den byggnad, som de efter långa år byggt upp på stenfoten av den gamla. Ringa var bohaget. Torftig var omgivningen. Och själva voro de brutna och trötta. En enda olycksdag hade tagit allt, vad de förra åren byggt upp.

Som tyngda under samma öde sutto de två, som nyss drömt sig unga, och lyssnade till de tunga, karga ord, med vilka de gamla berättade om elden, som lade deras hus öde. Själva det gripande vardagliga i denna framställning, avbruten av betydelselösa detaljer, blandad med fattigmans minnen av ägodelar som förstörts, tyngde ned de främmande, avklädde våra egna drömmar illusionens prakt, och grep oss med ett stilla, svärmiskt vemod. Vi tyckte nästan, att under det att vi ingenting visste, medan vi levde vårt liv och trodde oss lyckliga, hade här, på en liten ö bland skären, brunnit ned och försvunnit något av den livets skatt, som vi trott oss hava samlat och äga i säkert förvar. Elsa kände det, som om hon förlorat mera vid denna brand än de båda gamla och medan berättelsen framskred, såg jag, att hon måste behärska sig för att icke brista i gråt. Ty vad betydde dessa möbler, kläder och husgeråd? Vad betydde det, att tvenne nedbrutna människor, vilkas liv var slut, här sutto och grämde sig över motsatsen mellan förr och nu i det torftiga välstånd, där skillnaden dock var så ringa? Vad betydde allt detta mot att hon aldrig, aldrig mer skulle få se sin ungdoms ö, sådan hon en gång sett den?

Så kände hon det, och hon vände sitt ansikte mot mig, och jag hade ingen tröst att giva henne. Ty jag tänkte på hur illa jag gjort som ej följt min första anings bud och besparat oss båda att se de brända tomterna av vår första lycka. Men jag hade ej hjärta att säga det, och i det jag tog hennes arm, gingo vi båda ännu en gång tysta omkring ön.

Det var med oss som med barnen i sagan, vilka en gång gått vilse i underlandet och vid återkomsten därifrån funno, att tiden gått ifrån dem och gjort människorna omkring dem trötta och gamla. Tysta och drömmande sutto vi vid stranden och sågo ut över fjärden. Där var allt sig likt, och som vi sutto där, glömde vi den nya byggnaden och förfallet bakom oss. Vi mindes blott, att vi bott runt omkring denna fjärd under tre år, varje sommar på ett nytt ställe, och i ett slags begär att fortsätta vad vi en gång börjat, beslöto vi att fara vidare till den andra sommarens hem, där vi mindes två små röda stugor i skogskanten och en liten gräsplan, där i en vit korgvagn vår första gosse sov under en blå sufflett.

Vi läto ro oss över dit, och vi visste nu, att vi rodde mot en öde strand. Ty denna gång hade vi frågat oss för. Vi visste, att åren också här hade sopat bort spåren av det som varit och förändrat allt.

På den lilla udde, där vi nu stego i land, bodde några år tidigare en gammal fiskare med sin hustru. Hon dog en vinternatt, när snön yrde kring stugan, och när även en dag den gamles timme slog, så togo barnen i arv de båda stugorna uppe i skogsbrynet, båten och notboden nere vid sjön.

Men skärgårdens sagor äro många, och en av dem var även sagan om de små röda byggnaderna vid skogens bryn. När de femtio åren, på vilka de döda en gång köpt marken, voro förbi, kom bonden som ägde jorden och tog den tillbaka. Han drev den nye ägaren från gård och grund. Och därför voro husen jämnade med jorden, virket var bortfört, det förra potatislandet var övervuxet med tistel och ogräs, och marken såg ut som om elden gått fram även här.

De båda resande, vilka sökte spåren av sin ungdoms lycka, stodo åter bland spillrorna av ett skövlat hem. Det var, som om vi förföljts av ruiner. Och gripen av den ohyggliga beklämning, som följde på alla de illusioner, vilka brustit, släppte Elsa min arm. Gående uppåt den torra risbacken, nalkades hon stängslet, där grinden var bortsliten, och ett par rostade gångjärn snedvridna hängde kvar på stolpens hakar.

Här stödde hon båda sina armar mot stolpens kant, och i det hon gav fritt lopp åt alla de skiftande känslor, som strömmat samman över hela hennes själ, brast hon i en våldsam gråt. Hon snyftade, som om livets alla olyckor störtat samman över hennes huvud. Hon stötte tillbaka min hand, när jag ville smeka henne, och hon grät så länge, att jag blev otålig, och yrkade på, att vi borde gå för att ej komma för sent till ångbåten.

Hon hörde ej på mig, tog mig blott om axlarna och sade:

»Du hade rätt, vi borde aldrig ha kommit hit.»

Och hon bekände, att hon tänkt på denna resa länge, att hon önskat den under åratal, att hon av en slump – hon visste ej huru

– kommit att tänka på, att nu skulle den ske, just nu. I hennes hemliga drömmar hade tanken på denna resa på ett underligt sätt förbundit sig med tanken på hela vårt livs lycka. Det hade syntts henne, som om vi borde och måste företaga denna resa en gång, som om hon aldrig skulle kunna känna sig säker på, att hon verkligen var lycklig, förrän hon fått se dessa trakter så, som hon en gång sett dem i sina drömmar. Hon sade att det varit hennes avsikt, att, när vi kommit ut tillsammans, skulle hon bedja mig, att vi finge bo där en sommar till. Och hon visste, att jag ej skulle ha kunnat neka henne denna bön. Men nu, när ingenting fanns kvar, ingenting av allt det, som en gång varit hennes, nu var det, som om den länk brustit, vilken höll henne fast vid själva livet.

Jag förblev stum under hennes förtvivlade utbrott, och jag förstod mer än väl, att jag stod inför en av dessa fantasier eller drömmar, vilka för en människa med rikt känsloliv i ordets egentliga mening kunde betyda mer än själva livet. För egen del hade jag visserligen känt mig upprörd både vid alla minnen, som dessa platser väckte till liv, och av den förstörelse, som hemsökt våra kära platser. Men att sätta denna förödelse i något sammanhang med vad som för mig själv var kärt och betydelsefullt, föll mig icke in. Och inför detta utbrott av sorg stod jag alldeles rådlös.

Jag försökte det vanliga medel, varmed en man plägar kunna bringa en kvinnlig sorg till tystnad. Jag försökte med smekningar. Men Elsa drog sig undan min hand, emedan hon såg att i min vänlighet fanns tröst, som hon försmådde, i stället för sympati,

som hon sökte. Hennes ansikte fick ett slutet, oåtkomligt uttryck, som om hon satte hela sin person in på den fantasi, vilken behärskade henne, och icke av något ville låta sig störas.

Hon såg sig omkring på den oordnade, grusade planen, och i det hennes blick blev fuktig som av medkänsla, sade hon:

»Stackars människor!»

Åter flyttade hon sin egen misräkning över i medkänsla med de människors olycka, om vilken hela den tomma jordbiten bar vittne. Åter satte vi oss ned och läto våra blickar sväva kring den lilla backen i skogsbrynet, vilken erinrade oss om en hel sommars sorglösa ro. Vi började samtala. Och vi försökte framtvinga för vår fantasi de scener, vilka föregått denna förstöring. Bonden, som rådde om jorden, kom till det unga paret, som tagit gården i arv. Han underrättade dem kort och gott, att tiden var utlupen. De femtio åren voro slut, och nu skulle byggnaderna rivas. Han ville ha sin gård tillbaka. Det var tydligt, att han ej hade någon fördel därav. Han skulle kanske haft större fördel av att ännu en gång sälja jordlappen. Men han hade sett, hur de andra hade haft hyresgäster om somrarna. Inkomsten av denna hyra hade väckt hans avund, och med styrkan av en fix idé hade i hans hjärna den tanken slagit rot, att här skulle ingen bo. Marken skulle vara hans och ingen annans.

Och så hade de unga, som bott här, fått riva sina byggnader ned till grunden, flytta dem över till en annan ö och bygga dem upp, där den rike kunde bevekas att lämna plats för den fattige. Men när den sista båtlasten stod färdig att lämna bryggan, hade

raseriet gripit mannen. Och i sin tur, begagnande sig av sin rätt, hade han gripit till yxan. Han högg ned träden, som stodo på hans faders mark, han förstörde bärbuskarna, grinden slet han från sina hakar och kastade den överst på färjan. Och innan han lade ut, vältrade han stenarna från den lilla bryggan i sjön, förstörande båthamnen, och for därifrån, nöjd med den hämnd, som icke lämnade hans fiende ens något att vinna.

Om detta talade vi, men hela tiden låg vår egen missräkning på lur bakom våra ord, och Elsa ryste.

»Är det vi, som föra olyckan med oss?» sade hon.

Jag log. Min hustrus ord syntes mig tomma och överspända.

»Låt oss fara till vårt tredje ställe. Där veta vi ju, att allt står som det stått», sade jag.

Men Elsa skakade blott på huvudet, och i det hon plötsligt reste sig upp sade hon:

»Jag vill gå vår gamla väg genom skogen.»

Utan att avvakta mitt svar gick hon före mig. Det var, som om hennes förra livlighet kommit tillbaka, som om hon i ett nu skakat av sig hela tyngden av andras lidanden och andras sorger, allt detta som skymde våra minnens land och hela denna underliga dag förföljt oss med all livets ve och elände. Hon förde mig rätt in i skogen på en smal väg, där granarna slog sina grenar samman över våra huvuden. Stigen var mjuk och lätt att gå. Runt omkring oss dallrade solskenet över fuktig mossa och ett perspektiv av stammar och barr. Stigen ledde ned till en liten vik. Tätt utmed en brant klippa skar den in i skogen, och vid stranden glesnade

träden, släppande fram solljuset, som föll över en öppen, svagt grönskande glänta.

Här stannade också Elsa och började leta i trädens stammar. Och när jag såg henne söka, då vaknade också inom mig ett minne, som länge slumrat, som jag under elva år knappast kommit att erinra mig.

Det var en afton, när vi ännu bodde kvar i de stugor, som nu jämnats med jorden. En augustiafton var det. Och följande samma stig, hade vi gått hit för att säga farväl åt en god sommar. Då hade min hustru tagit en svart knappnål ur sin klänning och fäst den i barken på en tall.

»Få se, om den sitter kvar, när vi komma hit härnäst», hade hon sagt.

Detta minne flög genom min själ, och jag kände mig helt vemodig. Då såg jag min hustru med ett lätt utrop springa fram mot en låg tall. Hon tog en rostig nål ur dess bark, och i det hon föll mig om halsen och kysste mig, grät hon av lycka.

Hon satte omsorgsfullt relikten tillbaka i trädets bark. Ty hon hade icke hjärta att taga den bort. Kanske hade hon en rent av vidskeplig fruktan att rubba den. Men sedan hon funnit den, försvann det sorgliga intrycket av egen misräkning och andras nöd plånades ut hos oss båda. Och som om vi med denna lilla händelse fått en tröstande hälsning från goda andar, vandrade vi lyckliga tillbaka över brända tomter, vilka ej lämnat oss annat kvar än en gammal rostig nål, som var så väl gömd, att ingen kunnat taga bort den.

X

Hur ofta har jag icke tänkt på denna färd över brända tomter, hur ofta har den icke sedan synts mig som en symbol för hela vårt liv!

Men då verkade denna händelse på oss helt annorlunda, än vad jag nu minns den. Då verkade den så, att vi gingo till vårt tredje ställe, vilket min hustru nyss icke ens velat se, och hyrde där för andra gången vårt hem för sommaren, och lätta om hjärtat flyttade vi ut till den trakt, vid vilken vi kände oss bundna genom en rostig nål, som ingen tagit bort.

Ren från moln, som skymma solen, minns jag den sommar, vilken följde på denna vårutflykt. Med vilken lust arbetade jag icke, och hur lätt skred icke arbetet framåt. Blad efter blad lades lugnt och utan ansträngning till den bok, vilken skulle utkomma till hösten, och mer än en gång stod middagen på bordet, när dörren till arbetsrummet stängdes och Elsa satte sig ned för att lyssna till de sidor, som skrivits under förmiddagen. Stilla och lycklig satt hon och gladde sig åt, att högen med tätskrivna sidor växt på bordet. Ty hon visste väl, vem det var, som gav arbetet liv. Hon visste att vad jag diktade om människor, växte fram under långa samtal mellan henne och mig, och hon njöt av, att jag kallade henne för min anteckningsbok, som säkrare än någon skrift bevarade mina tankar och gav mig dem åter, friska och förnyade. Ty när jag då hämtade dem tillbaka ur det trogna

minne, vilket gömde mina egna tankar bättre än jag själv, återsåg jag dem genom det kärlekens förstoringsglas, varmed hon såg allt det, som rörde henne och mig och framför allt mitt arbete. Därför kände också hon, medan jag läste, att vad hon själv med mig sett i oordnade fantasier, i det skrivna tagit form. Hon njöt en stilla och sällsam modersglädje vid att följa dessa mina andliga barn, alltsom de blevo till, och ändå var hon svartsjuk på dem, emedan hon inbillade sig, att de kunde fylla mina tankar, så att de undanträngde henne själv, hemmet, barnen och allt vad i livet fanns. Ja, jag tror aldrig, att hon anade, hur denna sanddiktan med henne var mig dyrbarare än dikten själv.

Hur barnsligt det må låta, så är det dock sant, att intet någonsin sporrat mig så till andlig verksamhet, som när jag förstod av hennes ansiktsuttryck, vilket aldrig kunde dölja vad hon tänkte, att jag lyckats, och att hon var nöjd. Jag kunde sitta och tänka på denna uppläsning, medan jag skrev, och denna tanke skingrade de hundratals objudna fantastier, vilka eljest så gärna vilja hindra pennan att arbeta. Men när vi slutat läsningen och kommo ut i salen, då skrattade vi åt, att gäddan blivit kall, och att gossarna, som sutto där, nödtorftigt tvättade, barbenta och solbrända, sågo hungriga och väntande ut.

»Vi ha setat här och väntat så länge», knorrade Olof. »Var har ni varit?»

»Vi ha läst pappas bok», sade mamma.

»Kunde ni inte vänta med det till efter midda'n?»

»Nej, det kunde vi inte.»

»Det måtte vara en konstig bok», yttrade Olof.

Men Svante, som ännu icke börjat stava, tog pappas obekanta bok i försvar, och som alltid blev det mamma, vilken måste bilägga tvisten och stilla de oroliga vattnen.

Men vilken sommar detta blev! Vilken härlig sommar, full av arbetsglädje, skärgårdsvindar, klar sol och ljumma månskenskvällar! Jag minns den som ett enda solljus, jag minns vänner, som landade med segelbåtar vid vår brygga, jag minns utfärder med matkorgar och frisk sommarblåst, bad i öppna sjön, då Olof lärde sig simma, och Svante rullade på sandbottnen för att visa sina anlag. Jag minns festdagar med blomguirlander och verser, smultron och vin, långa, tysta promenader genom barrskogen, som öppnade sig mot en solbelyst fjärd, och jag minns tullkarlen med rättarkransen, vilken plägade följa oss i segelbåten och i sitt gråa hakskägg log åt en hel familj av bara ungdom och barn.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.